

РОСІЯНИ ОЧИМА ФРАНЦУЗІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1853–1856 років (ЛІНГВОІМАГОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Стаття присвячена дослідженню засобів вербалізації лінгвоімагології. Зроблено короткий огляд наукових праць з проблематики дослідження. Розкрито поняття «макролінгвоімаготема», «лінгвоімаготема» та «лінгвоімагема», які ніколи до цього не вживались у метамові. Лінгвоімагологія розглядається в аспекті дискурсу. Автором статті проаналізовані лінгвістичні особливості інтерпретації погляду французів на росіян під час Російсько-турецької війни (1853–1856 рр.) Виділено та розглянуто лінгвоімагеми «бездатність росіян» та «хоробрість російського солдата очами французьких військових – безпосередніх учасників конфлікту. Дійшли до висновків, що вербалізація вказаних лінгвоімагем здійснюється частіше за все в лексичному, фразеологічному та синтаксичному мовних аспектах. Зроблено припущення, що найбільш продуктивним є лексичний і синтаксичний. Крім цього, автори мемуарів використовують прецедентні тексти для зображення сили та відваги супротивника.

Ключові слова: імагологія; прецедентний феномен; експресивність; деталь; між-культурна комунікація.

В Україні, Франції, Німеччині, Великій Британії, Польщі та Росії з'явилися масштабні дослідження, які вивчали природу і структуру національних образів, стереотипів, міфів і т. п. (Т. Н. Денисова, О. В. Дубініна, Л. П. Іванова, С. К. Милославська, Т. В. Михед, Д. С. Наливайко, В. Д. Нарівська, В. В. Орехов, Г. М. Сиваченко, В. О. Хорев).

В. В. Орехов провів дослідження імагологічного дискурсу Російсько-турецької війни 1853–1856 рр. з позиції літературознавства [6; 7]. Н. А. Іщенко захистила дисертацію, присвячену міфотворчості: «Міфотворчість у воєнному дискурсі: національний міф про Кримську війну 1853–1856 років у літературі Великої Британії другої половини XIX століття» [3].

С. К. Милославська видала монографію [5], у якій досліджувались питання, пов'язані з іміджем країни, мова якої вивчається.

З позиції лінгвістики імідж нації розглядався в роботах Л. П. Іванової «Билингвизм и имагология» [1], «Имагология как новое направление лингвистики» [2] (автор вперше запропонував термін «лінгвоімагологія») та ін.

Лінгвоімагологія нами розглядається в аспекті дискурсу. Дискурс розуміється як вербалізована мовленнєвомислительна діяльність, що з'являється як сукупність процесу і результату і яка володіє двома планами: власне-лінгвістичним та лінгво-когнітивним. Дискурс як процес є сама вербалізуєма діяльність. Дискурс як результат постає як сукупність текстів. Інакше кажучи, власне-лінгвістичний план дискурсу пов'язаний з мовою, маніфестує себе у використуваних мовних засобах і проявляється в сукупності породжених текстів (дискурс як результат). Лінгво-

когнітивний план, пов'язаний з мовною свідомістю, обумовлює вибір мовних засобів, впливає на породження (і сприйняття) текстів, проявляючись у контексті і пресупозиції (дискурс як процес). Дискурс є єдиним організмом, в якому одноментно реалізуються найрізноманітніші аспекти не тільки мови, але й мовного мислення [4, с. 10–11].

У даній статті ми звертаємось до мемуарів учасника військових подій середини XIX сторіччя, що є одним з етапів вивчення і аналізу оцінки супротивника французькими військовими. А саме для аналізу нами обрано мемуари французького військового, який брав участь у Російсько-турецькій війні 1853–1856 рр.: Bazancourt B. L'Expédition de Crimée jusqu'à la Prise de Sébastopol. – P. : Amyot, Editeur 8, Rue de la Paix, 1857. – 493 p.

У наведеній роботі повно і послідовно передаються події середини XIX сторіччя, які відбувались на Кримському півострові. Крім цього французький автор мемуарів надає всебічну оцінку армії супротивника. У наступних дослідженнях ми проведемо аналіз іншого дискурсу.

Ми розглядаємо вербалізацію бачення французами росіян під час Російсько-турецької війни 1853–1856 років, у якій вони брали участь. З позиції лінгвоімагології ця проблема ще ніколи до цього не розглядалась.

Образ таких великих і складних об'єктів як країна і народ – категорія багатомірна. З метою аналізу даних образів середини XIX ст. допустимо, на наш погляд, спиратися на терміносистему імагології літературно-компаративного напрямку, розвинувши її стосовно досліджуваного лінгвоімагологічного матеріалу.

Таким чином нами вводяться наступні терміни: макролінгвоімаготема, лінгвоімаготема та лінгвоімагема.

Макролінгвоімаготема – це загальна тема, яка аналізується з позиції лінгвоімагології. Вона поділяється на лінгвоімаготеми, які у свою чергу складаються з лінгвоімагем.

Обсяг нашої статті не дає можливості навести приклади вербалізації всіх лінгвоімагем (наприклад, «поведінка росіян на війні і у мирному житті», «риси характеру російських військових» і т. і.) Тому надамо лише найбільш широко висвітлені з них: «боездатність росіян» та «оцінка хоробрості російського солдата» очами французьких військових.

Розпочнемо з негативної оцінки, оскільки ставлення до ворога частіше за все буває саме негативним. Воно виражається за допомогою лексичних засобів. У наступному реченні слід виділити метафори, що мають яскраво виражене конотативне забарвлення: *Les merles me paraissent vouloir voler aussi haut que l'aigle, prends-y garde, mon fils!* [8, с. 49].

Les soldats russes qui nous attaqué et ils nous a semblé comme lièvres [8, с. 203].

При аналізі двох даних речень виділяємо метафори: *merles* дрозди і *lièvres* зайці. Очевидним стає з контексту, що виділені метафори несуть вкрай негативне забарвлення та занижену оцінку солдата-росіянина.

L'officier nous a semblé un grand chien. En hauteur, il était supérieur à tous ses soldats, mais n'a pas de l'esprit [8, с. 345].

У даному реченні дається характеристика російському військовому. Словосполучення «un grand chien» «величезний пес» несе явно негативне значення, враховуючи правий контекст, з якого стає ясным, що ця людина не мала авторитету серед підлеглих, оскільки не вмiла добре воювати, а лише видавати накази.

У наступному реченні автор використовує лексему *héroïque*, що має яскраво виражене позитивне ставлення до супротивника:

Cet officier fut percé de cinq coups de baïonnette au milieu des canons sur lesquels il s'efforçait, avec une persistance héroïque, de ramener ses soldats; il fut transporté vivant encore à l'ambulance de la tranchée [8, с. 12].

Позитивна оцінка боездатності росіян та їх уміння воювати вербалізуються також за допомогою гіперболи:

Le régiment de l'ennemi, qui se trouvait à proximité, tout à coup se précipita vers l'attaque. Pour la majorité de nos soldats et officiers c'était une surprise totale. Nous avons vu un grand nombre de soldats inondés dans notre territoire [8, с. 145].

Даний приклад взятий з мемуарів учасника подій взяття Севастополя. Для нього одна з атак російських солдатів була повною несподіванкою. Автор мемуарів використовує гіперболу «un grand nombre» «величезна кількість», «inondés» «та, що хлинула» для того, щоб підкреслити несподіваність моменту, а також переляк союзників (англо-франко-турецької армії – А. М.) У даній ситуації має місце позитивне ставлення француза до російського воїна та до його вміння воювати.

Sur les tentes renversées piétine le combat et s'amoncellent les morts; le sang court pélemêle avec les ruisseaux de la pluie, et les bataillons formés à la hâte glissent sur cette boue sanglante [8, с. 62].

У наведеному прикладі кров порівнюється з дощем. Звісно, кількість дощових крапель буде більшою за

кількість крапель крові, але автор збільшує це значення для того, щоб переконати читача в тому, що бій між армією росіян та англо-французькою армією був грандіозним. В цьому випадку ми бачимо поважне ставлення французького автора-оповідача до бойового духу супротивника і надану ним позитивну оцінку.

Лінгвоімагеми «боездатність росіян» та «оцінка хоробрості російського солдата очами французьких військових» вербалізуються у французькій мові досить часто за допомогою фразеологічного аспекту:

De tous côtés les Russes élevaient avec une infatigable et habile activité des défenses qui se reliaient entre elles sur tous les points où l'on pouvait supposer que déboucheraient les colonnes d'assaut; des batteries basses étaient établies croisant leurs feux et balayant tout le terrain que nos troupes auraient à parcourir [8, с. 45].

La journée du 5 novembre avait été glorieuse pour nos armes; l'ennemi, qui était venu nous attaquer avec des forces considérables, avait été repoussé, laissant sur son chemin une large traînée de morts. La confiance aveugle du prince Menschikoff avait été terrassée, et les deux fils de l'Empereur, venus pour assister à la ruine complète des armées allies, avaient vu les troupes russes décimées, regagnant en désordre leurs positions [8, с. 106].

La confiance aveugle (сліпа віра), *regagner en désordre les positions, la ruine complète* говорять про низьку оцінку тактичних дій армійської верхівки Росії під час бою, що відбувся 5 листопада 1854 року.

Протилежну, позитивну оцінку зустрічаємо в наступних реченнях:

Le lendemain, le capitaine Martin et le lieutenant Fescourt partent de nouveau au milieu de la nuit avec des sapeurs et quelques soldats, pour reconnaître une partie du terrain que les colonnes doivent aussi parcourir; mais cette fois, les Russes font bonne garde; la petite reconnaissance est reçue par une vive fusillade et ne peut avancer [8, с. 49].

Фразеологічний зворот «faire bonne garde» (укр. добре охоронятись) свідчить про досить поважне ставлення французького оповідача до супротивника.

Те ж саме можна дослідити й в наступному реченні:

Pendant que nous préparions ainsi nos moyens d'attaque, et que tous les cœurs battaient d'impatience et d'espoir, l'ennemi ne restait pas inactif, et prenait toutes les mesures qui pouvaient déjouer ou de moins entraver nos projets [8, с. 49].

Фразеологічний зворот *ne rester pas inactif* – (укр.) «не залишатись бездіяльним» свідчить про схвальне ставлення француза до дій російського керівництва.

Речення з повторами додають експресивності при зображенні військової організації колон супротивника. Автор з повагою ставиться до росіян, він побоюється сили і відваги солдата-пластуна:

Mais l'ennemi est là; de toutes parts ses colonnes se pressent, et, reparaisent chaque fois plus menaçantes, plus compactes, plus furieuses [8, с. 65].

Складносурядні речення, які складаються з декількох частин, що відділяються одна від іншої крапкою з комою, також передають ставлення автора мемуарів до подій, які розгортались під час військового конфлікту. Застосування цього засобу вербалізації оцінки в лінгвоімагологічному аспекті свідчить про намір автора оповідання передати динаміку військових подій, у той же час показавши своє позитивне ставлення до боездатності та хоробрості ворога. Саме при зображенні

битв або термінової підготовки до них і використано ці складні речення:

De tous côtés les Russes élevaient avec une infatigable et habile activité des défenses qui se reliaient entre elles sur tous les points où l'on pouvait supposer que déboucheraient les colonnes d'assaut; des batteries basses étaient établies croisant leurs feux et balayant tout le terrain que nos troupes auraient à parcourir [8, с. 45].

Il fait une nuit profonde; la pluie tombe; des deux côtés l'artillerie, comme fatiguée par son feu incessant, semble se reposer [8, с. 48].

Позитивне ставлення до ворога, схвальна оцінка його боєздатності вербалізуються у французькій мові за допомогою прецедентного явища.

В наступному реченні проводиться порівняння декількох епох:

Entré sur le sol russe, les soldats français ont obtenu immédiatement ce fameux dos de combat, le fameux grand-père et que beaucoup a été écrit dans les livres [8, с. 56].

Ще перед тим, як вступити на кримську землю, французи були добре обізнаними про відвагу російських солдат. Хоробрість останніх вже була прецедентною для них.

Таким чином, слід зазначити, що вербалізація лінгвоімагем «боєздатність росіян» та «хоробрість російського солдата» очами французів під час військових подій 1853–1856 рр. на Кримському півострові у французьких текстах здійснюється частіше за все в лексичному, фразеологічному та синтаксичному мовних аспектах. Робимо припущення, що найбільш продуктивним є лексичний і синтаксичний. Крім цього, автори використовують прецедентні тексти для того, аби підкреслити, що французькі солдати були добре знайомі з силою та міццю супротивника. У подальших дослідженнях ми дослідимо вербалізацію інших лінгвоімагем з точки зору французьких солдат-учасників Російсько-турецької війни 1853–1856 рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова Л. П. Билингвизм и имагология / Л. П. Иванова // Тезисы III Международной конференции «Проблемы функционирования сбалансированного билингвизма (Санкт-Петербург, 4–7 ноября 2012 г.)». – СПб. : Златоуст, 2012. – С. 35–39.
2. Иванова Л. П. Имагология как новое направление в лингвистике / Л. П. Иванова // Мова і культура (Науковий журнал). – К. : Издательский Дом Дмитрия Бураго, 2012. – С. 73–76.
3. Іщенко Н. А. Міфотворчість у воєнному дискурсі: національний міф про Кримську війну 1853-1856 років у літературі Великої Британії другої половини ХІХ століття : дис. ... д-ра філ. наук : 10.02.04 / Н. А. Іщенко. – Тавр. Нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2008. – 426 с.
4. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультуро́логія : [курс лекцій] / В. В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.
5. Милославская С. К. Русский язык как иностранный в истории становления европейского образа России : [монография] / С. К. Милославская. – 2-е изд., стереотип. – М. : ФЛИНТА : Наука, 2012. – 400 с.
6. Орехов В. В. Русская литература и национальный имидж (имагологический дискурс в русско-французском литературном диалоге) / В. В. Орехов. – Симферополь : АнтикВА, 2006. – 608 с.
7. Орехов В. В. Миф о России во французской литературе первой половины XIX века / В. В. Орехов. – Симферополь : ОАО Симферопольская городская типография (СГТ), 2008. – 200 с.
8. Bazancourt V. de. L'Expédition de Crimée jusqu'à la Prise de Sébastopol / V. de. Bazancourt. – P. : Amyot, Editeur 8, Rue de la Paix, 1857. – 493 p.

А. А. Мороз,

Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, г. Киев, Украина

РОССИЯНЕ ГЛАЗАМИ ФРАНЦУЗОВ ВО ВРЕМЯ РОССИЙСКО-ТУРЕЦКОЙ ВОЙНЫ 1853–1856 ГОДОВ (ЛИНГВОИМАГОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

Статья посвящена исследованию средств вербализации лингвоимагологии. Сделан краткий обзор научных работ по проблематике исследования. Раскрыто понятие «макролингвоимаготема», «лингвоимаготема» и «лингвоимагема», которые никогда до этого не применялись в метаязыке. Лингвоимагология рассматривается в аспекте дискурса. Автором статьи проанализированы лингвистические особенности интерпретации оценки французами русских во время Русско-турецкой войны (1853–1856 гг.) Выделены и рассмотрены лингвоимагема «боеспособность русских» и «храбрость русского солдата» глазами французских военных – непосредственных участников конфликта. Пришли к выводу, что вербализация указанных лингвоимагем осуществляется чаще всего в лексическом, фразеологическом и синтаксическом языковых аспектах. Высказано предположение, что наиболее продуктивным является лексический и синтаксический. Кроме этого, авторы мемуаров используют прецедентные тексты для изображения силы и мощи противника.

Ключевые слова: имагология; прецедентный феномен; экспрессивность; деталь; межкультурная коммуникация.

А. А. Moroz,

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

RUSSIANS, SEEN BY FRENCHMEN DURING THE RUSSO-TURKISH WAR OF 1853–1856 (LINGUIMAGOLOGICAL ASPECT)

The article is dedicated to the means of verbalization of linguistic imagology. The author analyzed the linguistic features of interpretation of the perception of Russians by French soldiers during the Russo-Turkish War (1853–1856). The memoirs of the French military, who took part in the war, were specifically selected for the analysis. This work fully covered the mid-nineteenth

century events that took place on the Crimean peninsula. In addition, the French author provides a comprehensive assessment of the enemy's army. In these studies different discourses were analyzed. The image of such large and complex objects as a country and people is a multidimensional category. The aim of the article was to consider these images. It was necessary to base on the terms system of imagology of comparative literary direction, developing it in relation to the lingo imagological material. So the following terms were introduced: macrolingomagotheme, lingomagotheme and lingoimage. Macrolingomagotheme – a common theme, which is analyzed from the perspective of lingo imagology. It is divided into lingomagothemes, which in turn consist of lingoimages. The volume of the article made it impossible to give examples of verbalization of all the lingomagothemes. So the most widely covered are: «Russian combat effectiveness» and «evaluation of a Russian soldier's image» in the eyes of the French military. Thus, verbalization of these lingoimages is performed most often in the lexical, syntactic and phraseological linguistic aspects. The author makes the assumption that the most productive are the lexical and syntactic ones.

Keywords: *imagology; precedent phenomenon; macrolingomagotheme; lingomagotheme; lingoimage; cross-cultural communication.*